

ŽENSKÝ TÁBOR

Černý Mercedes-Benz vezoucí Heinricha Himmlera uháněl 4. ledna 1940 zasněženými lesy Meklenburska k Ravensbrücku. Auto za sebou vířilo koleje v sypkém prašanu, který napadl v noci. I po ránu bylo ještě dvacet stupňů pod nulou.

Himmler se poprvé vypravil do koncentračního tábora v Ravensbrücku, který založil v květnu předchozího roku. Tehdy do něj přesunuli prvních 900 vězňů z Lichtenburgu. Koncentrační tábory byly doménou říšského velitele SS. Miloval je. Věrný svému pedantství v nich všechno promyslel do nejmenších podrobností. Nyní ho zajímalo, zda to ve skutečných táborech funguje stejně dobře jako od rýsovacího prkna. Adolfa Hitlera koncentrační tábory naproti tomu nezajímaly – a nejspíš žádný z nich nikdy nenavštívil.

Ravensbrück byl první čistě ženský tábor. Zdi a ostatné dráty strážily politické vězenkyně, prostitutky, ženy, které nenaplňovaly národněsocialistický ideální žensství, jehovistky, Romky a Židovky.^[3]

Cesty do koncentračních táborů Himmler často využíval k návštěvám svých přátel. Mnozí nacističtí pohlaváři si u Ravensbrücku pořídili zemědělské usedlosti, které využívali k rekreaci. Lesy Meklenburska se hemžily losy, vysokou, liškami a zajíci. Himmler ale nelovil. Ve skutečnosti nesnášel krev. Svému věrnému maséru Felixi Kerstenovi, jehož statek ležel pouhých dvacet kilometrů od Ravensbrücku, jednou řekl: „Herr Kersten, představte si nějakého chudáka losa, jak se v klidu pase na okraji pole. Přijde lovec,

HIMMLER A JEHO BUDHA

který to nebohé zvíře odstřelí. Copak z toho můžete mít radost, Herr Kersten?“

Stejně jako Hitler byl i Himmler vegetarián. Kromě toho podporoval novely zákona na ochranu přírody prosazované „zelenou“ frakcí nacistické strany. Tyto kroky dokonce na podzim roku 1935 vylákaly k návštěvě Berlína profesora ochrany životního prostředí a vůdčí postavu amerického ekologického hnutí Alda Leopolda. Profesor se chtěl na vlastní oči seznámit s národněsocialistickým pokrokovým hospodařením v lesích – či spíše s nehospodařením v nich.

Leopold zastával názor, že velká část lesů by měla být chráněna před lidskými zásahy a ponechána divoké přírodě. V tomto směru, soudil, odvedly německé úřady pod Göringovou taktovkou skvělou práci. Nadchl ho také německý zákon o vivisekci, který zakazoval pokusy na zvířatech. Nacistické Německo mělo nejpřísnější zákony na ochranu zvířat na celém světě. Profesoru obzvláště imponoval zákon na ochranu vlků. Pravda, vlci v Německu vyhynuli už před desítkami let, ale i tato symbolická ochrana divoké přírody zahřála amerického profesora u srdce.

Z vlka se pozvolna stalo kultovní zvíře Němců. Siegmund, hrdina oblíbené skandinávské ságy o Völsunzích, získal od vlka sílu pomstít smrt svého otce. Také Hitler s oblibou používal jako své kódové označení vlka. Svým základnám dával jména jako Vlkodlak, Vlčí doupe nebo Vlčí strž.

V Ravensbrücku vyrazil říšskému veliteli SS v ústrety Max Koegel, který se nedávno dočkal povýšení na *Sturmbannführera*. Muži zašli do Koegelovy pracovny. Himmler chtěl slyšet podrobnosti o právě probíhající rebelii jehovistek. Ženy odmítly šít poštovní saky pro armádu. Koegel se ani nepokoušel skrývat svůj vztek na zbožné ženy, jejichž odpor se mu nepodařilo zlomit.

Ze začátku nechal Koegel stát ženy hodiny ve sněhu a mrazu, dokud mnohé z nich nepadly v bezvědomí k zemi s omrzlýma nohama a rukama. Jakmile byl dokončen nový trestní bunkr, nechal je o hladu zavřít do temnice. Ale žádná z nich nepodlehla.

Koegel tedy každý den náhodně vybral jednu a nechal ji zbít. Ani to je nepřímělo ustoupit. Velitel tábora teď žádal Himmlera o svolení zajít ještě dál. Měl v úmyslu použít *Prügelstrafe*, tělesné tresty, které se osvědčily v ostatních koncentračních táborech k zlomení vzpurných vězňů. Při něm vězeň přivázaný vleže na břicho k dřevěné lavici obdržel 25 ran bičem. V Ravensbrücku k tomu potřebovali Himmlerovo svolení. Ten ale chtěl nejdříve vězenkyně vidět.

Jehovistky seděly v trestním bunkru už tři týdny. Stráž otevřela Himmlerovi a Koegelovi dveře. Uvnitř ve vlhké a temné cele mrzly vyhladovělé ženy. Podle jedné z nich sebou říšský velitel SS trhl, když vězenkyně spatřil a když se opatrně nadechl zkaženého vzduchu v cele. Ženy se právě modlily.^[4]

Dvě z nich už strávily více než pět let v různých věznicích za to, že se odmítly vzdát své víry. „Copak nevidíš, že Bůh se od tebe odvrátil? Můžeme s tebou udělat, co se nám zlíbí,“ řekl Himmler jedné z nich. Zevnitř cely zazněla hrdá odpověď: „Bůh nás zachrání. A i kdyby se tak nestalo, vám sloužit nebudeme.“

Himmler chtěl vidět také vězenkyně ze druhé cely bunkru. Když tam vstoupil, zeptal se jedné z mladších žen, Ruth Bruchové, proč nechce opustit svou víru. „Mně může přikazovat jen Bůh,“ řekla Ruth Himmlerovi. „Že se nestydíš, holko,“ utrl se na ni velitel SS.

Himmler s Koegelem opustili bunkr. Koegel upozornil Himmlera na další problémy, s nimiž se tábor potýká. Z Polska jim denně posílali nové vězenkyně. Koegel si postěžoval Himmlerovi, že v táboře brzy začne být těsno. Také baráky Židovek byly už nyní

nacpané k prasknutí. Stejně tak oddělení „asociálek“. Koegel je nazýval „čubkami a kurvami“. Podle Himmlera šlo jednoduše o „neužitečná ústa“, o ženy, jejichž „život není hoden žití“.

Říšský velitel SS Koegelovi neprozradil svůj plán na likvidaci „neužitečných úst“ v německých sanatoriích. Ve skutečnosti už nešlo pouze o plán, jelikož program eutanázie měl být zahájen v lednu.

Samotné rozhodnutí povraždit neužitečné a pro rozvoj společnosti škodlivé lidi nečinilo Himmlerovi a jeho kolegům potíží. Větší oříšek byl, jak to provést. V Polsku přikázal Himmler duševně nemocné postřílet. V Německu bylo střílení příliš riskantní. Vrchní lékaři navrhli jako alternativu oxid uhelnatý. Ten by bylo možné použít v sanatoriích k zabíjení pacientů ve spánku. Část lékařů byla toho názoru, že nejúčinnější by bylo použít v uzavřených prostorech plyn, který by se dal zavést například do umýváren sprchami. Himmlerovi připadaly výsledky prvních pokusů s plynem velmi slibné. Soudil, že metoda by se měla otestovat na větším množství lidí.

Před odjezdem se Himmler vrátil k otázce jehovistek. Přikázal Koegelovi, aby ženy propustil z bunkru a zdržel se dalšího týrání. Tradiční metody u nich selhávaly. Svoji víry se nevzdají. Na druhou stranu byly jehovistky přímo vzornými vězenkyněmi: nelhaly ani se nepokoušely z tábora uprchnout. A především šlo o výborné služky a uklízečky. Zanedlouho po své návštěvě Ravensbrücku Himmler nechal rozeslat jehovistky do domácností důstojníků SS jako posluhovačky. Na statek Felixe Kerstena se jehovistky dostaly jako dělnice v letech 1941–42.^[5]

Před odjezdem ještě Himmler podepsal milost pro jednu politickou vězenkyni. Jednalo se o německou komunistku, která

se v červenci pokusila uprchnout. Od té doby seděla na samotce v trestním bunkru. Den jejího propuštění určil Himmler na 20. dubna, v den Hitlerových narozenin. Na Führerovy narozeniny bylo zvykem propouštět vězně. Měsíc nato do Ravensbrücku dorazily politické vězenkyně, propuštěné jako další „gesto dobré vůle“ ze Sovětského svazu.

V únoru 1940 zastavil vlak „Moskva“ na sovětské straně mostu v Brest-Litevsku. Na zasněžený most z něj vystoupilo dvacet čtyři politických vězňů: němečtí komunisté, které Stalin daroval Hitlerovi na počest uzavřené dohody o neútočení. Dvacet dva mužů a dvě ženy bylo strážemi dovedeno na polskou stranu hranice, kde na ně čekali němečtí vojáci.

Jednou z žen, které překročily polskou hranici, byla 39letá Margarete Buber-Neumannová. Margaretin první manžel byl Rafael Buber, syn světoznámého filozofa náboženství Martina Bubera. Rafael i Margarete byli členy německé komunistické strany. Manželství uzavřené v roce 1922 se ale na konci desetiletí rozpadlo. Margarete, která byla vzděláním zdravotní sestra, se zanedlouho zamilovala do Heinze Neumanna, který byl jednou z nových a nejzářivějších hvězd německé komunistické strany.

Neumann se ale na začátku 30. let názorově rozešel s vedením strany. Byl obviněn z přílišného individualismu, protože se odkláněl od oficiální stranické linie. Neumannovi bylo vyčítáno, že rozvrací stranické řady, a v září roku 1933 musel odejít do Švýcarska. Manželé nevydrželi v nové zemi dlouho nečinně sedět, často se stěhovali a přitom se pokoušeli vytvořit síť kontaktů mezi místními soudruhy. Na falešné pasy cestovali tu do Berlína, jindy do Madridu, Paříže nebo Moskvy.^[6]

HIMMLER A JEHO BUDHA

V prosinci 1934 Neumanna zadržela švýcarská policie. Po dohodě mezi švýcarskými a sovětskými úřady mu nicméně umožnili odjet do Moskvy, kam manželé dorazili následujícího léta. Usadili se v legendárním hotelu Lux, kde se tradičně ubytovávali komunisté Kominterny z celého světa. Jak sílilo mezinárodní napětí, Stalinovy čistky v Sovětském svazu nabraly na intenzitě. Heinz Neumann byl zatčen v dubnu 1937. Po krátkém a čistě formálním procesu byl v listopadu popraven zastřelením. Margarete byla zatčena v červnu příštího roku a poslána do lágru Karaganda na Sibiři.

Když Margarete přecházela po uklouzaném mostě do Polska, neměla o osudu svého muže ani ponětí. Sovětský Červený kříž ji o smrti Heinze Neumanna informoval teprve v roce 1961. Ve zprávě ale nebylo uvedeno přesné datum ani příčina smrti.

Němečtí vojáci přikázali Margarete a ostatním „propuštěným“ vylézt na korbu nákladního vozu, který je odvezl do 170 kilometrů vzdáleného Lublinu. Auto zastavilo na place před lublinským hradem přestavěným na vězení. Následujícího dne se Margarete od ostatních vězňů – studentů, profesorů, lékařů a jeptišek – poprvé doslechla o šíři nacistického teroru.

Po několika dnech putovala Margarete do vězení Gestapa na náměstí Alexanderplatz v Berlíně. To fungovalo jako přestupní stanice, odkud byli vězni rozesíláni do jednotlivých koncentračních táborů. Každý pátek se na stěně vězení objevil seznam osob a táborů, do kterých budou v sobotu jmenovaní odesláni. 1. srpna Margarete v seznamu našla své jméno: *Buber-Neumannová Margarete, Ravensbrück*.

Následujícího dne Margarete zavřeli do vězeňského vagónu spolu s 55 dalšími ženami. Za krátkou cestu jí uvízly v paměti dvě z nich. Jedna mladá žena, kterou Margarete tipovala na prostitutku,

nevěřila, že by měla zůstat v táboře nadlouho. Upínala se k naději, že ji za pár měsíců v táboře „převychovají“ a propustí. Druhá byla jehovistka, která vypadala jako učitelka. Celou cestu se modlila. Na nádraží ve Fürstenbergu ženám obklíčeným vrčícími vlčáky přikázali vylézt na korbu nákladáku.

Byl začátek srpna a léto vrcholilo. Bylo teplo, téměř vedro. Sucho ještě neumožnilo všudy přítomnou zeleň. Margarete dychtivě vtáhla do plic vůni časného srpnového rána, ve kterém se ještě ani náznakem nehlásil podzim. Málem by zapomněla, že je na cestě do koncentračního tábora.

Dobrá nálada ji neopustila dokonce ani poté, co se za ní zavřely brány Ravensbrücku. Ohromeně se rozhlédla: všude byl pečlivě udržovaný trávník. Štěrková cesta od brány vypadala čerstvě uhrabaná jako stezička v parku. Lemovaly ji stromy. Odevsad zářily krásné, červeně kvetoucí keře. Dřevěné domky byly natřené.

Vedle strážní věže stála velká voliéra s ptáky a několika opičkami. Pávi a papoušci na každého kolemjdoucího pokřikovali: *Mami!* Alespoň tak to Margaretiným uším znělo.

Iluze letního dne se začala hroutit, když Margaretin pohled zabloudil k vysoké zdi, k ostnatým drátům a elektrickému vedení na jejím hřebeni. Později se doslechla, že ráno se v nich při pokusu o útěk uškvařila jedna mladá Cikánka. Její spálené prsty prý zůstaly přilepené k drátům, když se odtrhly od zbytku těla.^[7]

Ravensbrück se nepodobal lágru v Karaganda. Margarete nikdy nezískala realistickou představu o velikosti sibiřského lágru. Přesouvali ji mezi jeho jednotlivými částmi, ale nikdy neviděla, kde končí. Teprve mnohem později zjistila, že v Karaganda žilo asi 35 000 vězňů. Jednalo se o jeden z největších lágrů *gulagu* rozlohou přesahující Dánsko či Nizozemí. V době Margaretina příjezdu žilo

HIMMLER A JEHO BUDHA

v Ravensbrücku asi 4 000 vězňů. V následujících letech jejich počet rychle narůstal. V srpnu 1943 dosáhl 14 000 osob. Počátkem roku 1945 bylo v Ravensbrücku a pobočných táborech vězněno přes 45 000 žen.

Margarete měla pocit, jako by se svět na chvíli zastavil. Neslyšela ani hlásek, neviděla živou duši ani sebemenší pohyb – jen ticho. Roztrhl je až výkřik: „Levá-pravá, levá-pravá, vzhůru hled, levá-pravá...“

Po šterkové cestě pochodovaly v úhledných řadách ženy v pruhovaných šatech. Každá měla na hlavě bílý šátek. Margarete připadaly jako podivné kopie jedna druhé. Sborem prozpěvovaly nějaký „stupidní prušácký marš“. Hrstka jejich dozorkyň nosila stejné pruhované šaty jako pochodující. Zjištění, že i velitelky jsou vězenkyně, Margarete šokovalo.

V písárně si ji zapsali spolu s dalšími nově příchozími. Nakonec dostala vlastní pruhované šaty s červeným trojúhelníkem na prsou. Stala se vězenkyní číslo 4208. Červená označovala politické vězně. Červený trojúhelník, pouze s připojeným písmenem P, nosily také Polky. Židovky měly žlutý trojúhelník, přes nějž mohl být umístěn ještě druhý trojúhelník jiné barvy a otočený špičkou dolů, znamenající příslušnost k nějaké „podtřídě“. Tak například politicky nespolehlivé Židovky nosily na žlutém trojúhelníku ještě červený, otočený špičkou dolů. Pokud se jednalo o ženu dříve trestanou, byla barva obráceného trojúhelníku modrá.

V době, kdy obdivovala půvabnou výsadbu v Ravensbrücku, Margarete nevěděla, že jeho autor Heinrich Himmler je nadšeným zemědělcem a vyznavačem kultu přírody. Mnohé koncentrační tábory se kromě obvyklého zahradničení věnovaly také pokusům s permakulturním a biodynamickým zemědělstvím.

Největší a tržně úspěšnou ekologickou produkci měl vyhlazovací tábor v Dachau. V táboře rovněž sídlil specializovaný ústav pro výzkum biodynamického hospodaření. V Osvětimi se nacházel statek patřící SS, bylinkové zahrady a výzkumné zelinářské laboratoře. Popelem ze spálených těl se hnojila pole a zahrady.

Podle Himmlera nešlo o nic zvláštního: v zájmu posílení přirozené úrodnosti bylo třeba „vzít to přes mrtvoly“, jak se vyjádřil říšský velitel SS. Život byl nekonečný cyklus. Zrození a skon. A půda, stejně jako život sám, se musela pravidelně obrozovat a očišťovat – „jinak by už nikdy nemohla plodit.“